

ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ КРУГЛОГО СТОЛУ

СУЧАСНА ЮРИДИЧНА ПСИХОЛОГІЯ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Присвячено Міжнародному дню толерантності

15 листопада 2024 року

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»

Факультет психології, політології та соціології

Кафедра психології

ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ

КРУГЛОГО СТОЛУ

«СУЧАСНА ЮРИДИЧНА ПСИХОЛОГІЯ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ»

Присвячено Міжнародному дню толерантності

15 листопада 2024 року

Видавництво
«Юридика», 2025

Редакційна колегія:

Головний редактор: **Аракелян Мінас Рамзесович**, доктор юридичних наук, професор, Заслужений юрист України, перший проректор Національного університету «Одеська юридична академія»

Члени редакційної колегії:

Цільмак Олена Миколаївна, доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри психології Національного університету «Одеська юридична академія»;

Геращенко Олександр Сергійович, кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри психології Національного університету «Одеська юридична академія»;

Гурін Руслан Сергійович, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри психології Національного університету «Одеська юридична академія»;

Джежик Ольга Володимирівна, кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри психології Національного університету «Одеська юридична академія»;

Самара Ольга Євгенівна, кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри психології Національного університету «Одеська юридична академія»;

Ташматов Вячеслав Абдуллайович, кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри психології Національного університету «Одеська юридична академія»;

Шмаленко Юлія Іванівна, кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри психології Національного університету «Одеська юридична академія».

Зважаючи на свободу наукової творчості, відповідальність за достовірність матеріалів та фактів, унікальність тексту тез та дотримання вимог академічної доброчесності, несуть автори.

С 916 Сучасна юридична психологія: виклики та перспективи : збірник матеріалів Круглого столу присвяченого Міжнародному дню толерантності (м. Одеса, 15 листопада 2024 р.) / за заг. ред. М. Р. Аракеляна. – Одеса : Видавництво «Юридика», 2025. – 160 с. Режим доступу: <https://doi.org/10.32837/11300.29134>

ISBN 978-617-8182-85-4

DOI <https://doi.org/10.32837/11300.29134>

Збірник матеріалів підготовлено за доповідями учасників Круглого столу «Сучасна юридична психологія: виклики та перспективи» присвяченого Міжнародному дню толерантності (м. Одеса, 15 листопада 2024 р.).

УДК 159.98:340(049.2)

Ташматов Вячеслав Абдуллайович,
кандидат психологічних наук, доцент,
доцент кафедри психології,
ORCID : <https://orcid.org/0000-0002-3786-9004>

Мовчан Рената Богданівна,
здобувач факультету психології політології та соціології
Національний університет «Одеська юридична академія»

ЮРИДИЧНА ПСИХОЛОГІЯ В УМОВАХ ВІЙНИ: ТЕНДЕНЦІЇ ТА НАПРЯМИ РОЗВИТКУ

Юридична психологія як галузь наукових досліджень відіграє важливу роль у розумінні та вирішенні правових, соціальних та психологічних викликів, особливо в умовах надзвичайних ситуацій, таких як війна. Військові дії в Україні суттєво впливають на суспільство, включаючи правову сферу та психологічне здоров'я населення. Зміни, що виникають під впливом війни, стимулюють розвиток юридичної психології, адаптацію її методів та концепцій для роботи з людьми, які пережили травматичний досвід, відчули втрату або зіткнулися з правовими ускладненнями через військові дії.

Війна вносить суттєві корективи у функціонування правових систем і суспільних процесів, ставлячи перед юридичною психологією нові завдання, такі як робота з жертвами насильства, військовополоненими, ветеранами та населенням, яке втратило близьких або майно. Сучасні дослідження фокусуються на вивченні психологічних наслідків війни та наданні психологічної підтримки в юридичних рамках, що підвищує значення та актуальність юридичної психології як науки. Спеціалісти в цій галузі потребують глибоких знань щодо роботи з травмою, психологічною реабілітацією та правових аспектів воєнного часу, що робить юридичну психологію невід'ємним компонентом у подоланні наслідків війни та забезпеченні справедливості.

Термін «психологія» походить від грецьких слів $\psi\upsilon\chi\eta$ – «душа» та $\lambda\omicron\gamma\omicron\varsigma$ – «слово» чи «вчення», що загалом означає знання про душевні аспекти та психічні процеси. Як наукова дисципліна, психологія досліджує факти, закономірності

та механізми функціонування психіки. Юридична психологія, зокрема, зосереджується на специфіці психічних процесів, які виникають в контексті взаємодії «людина – право». Психічні особливості людини, що задіяна у сфері судочинства або правової діяльності, є унікальними, оскільки залежать від виконання численних соціальних і правових обов'язків. Ці особливості і стали підґрунтям для виокремлення юридичної психології як науки, яка аналізує психічні закономірності, що проявляються в правових і суспільних відносинах, врегульованих правом [4, с. 4].

У сучасних умовах військової агресії юридична психологія набуває особливого значення, адже правова система стикається з новими викликами, що вимагають глибокого розуміння психологічних аспектів правових процесів.

Повномасштабна агресія з боку Російської Федерації проти України загострила потребу у створенні систем діагностики та профілактики, спрямованих на виявлення та подолання психологічних проблем, які виникають у зв'язку з правовими викликами воєнного часу [1, с. 22].

Наразі, для науковців у сфері психології надзвичайно актуальним є завдання розвитку юридичної психології з огляду на специфіку воєнного стану в країні. У закладах вищої освіти, які забезпечують підготовку фахівців у цьому напрямі, постала потреба у значному вдосконаленні певних науково-методичних програм. Так, у рамках кримінальної психології необхідно звернути увагу на дослідження біологічних, соціальних та психологічних аспектів, що визначають поведінку правопорушників в умовах військових дій. Важливими стають питання психологічної підготовки слідчих, особливо щодо діяльності на звільнених територіях, а також вивчення психологічних характеристик осіб, які стали жертвами або свідками насильства під час війни. У свою чергу, психологічні аспекти проведення слідчих дій на деокупованих територіях теж вимагають окремої уваги. Крім того, сучасні обставини потребують розгляду нових тем у сфері судово-психологічної експертизи [3, с. 181–182].

У підготовці майбутніх психологів-поліцейських в межах окремих дисциплін доцільно зосередитися на нових темах, актуальних для воєнного часу. Наприклад, у дисципліні

«Психологія сім'ї» важливо розглянути теми, пов'язані з підтримкою сімей з дітьми та підлітками, що перебувають у складних умовах війни, а також питання психологічної допомоги сім'ям, які пережили травматичні події. Дисципліна «Психологія та допомога при гострій травмі та ПТСР» може включати теми, що стосуються гострих реакцій на стрес та навичок саморегуляції, зокрема, методів кризової самопомоги. У «Віковій психології» доцільно зосередитися на специфічних потребах людей похилого віку під час воєнних дій, а в рамках «Юридичної психології» варто звернути увагу на надання первинної психологічної допомоги дистанційно.

Також корисними будуть теми щодо роботи з особами, які змушені змінити місце проживання, у дисципліні «Соціальна психологія», і питання превенції суїцидів у межах «Психології девіантної поведінки». Такий підхід дозволить забезпечити комплексну підготовку, необхідну для фахівців, які працюватимуть у системі «людина-право», та сприятиме розвитку юридичної психології в умовах військової агресії. Важливо, щоб у цей процес були залучені як науковці, так і практики, фахівці з права та психології [2]. Війна посилює вплив стресових факторів на всіх учасників правових відносин, починаючи від постраждалих та свідків до правозахисників, суддів і слідчих. У зв'язку з цим актуальним стає розвиток таких напрямів юридичної психології, як психологія травми, психологічна реабілітація постраждалих, профілактика професійного вигорання працівників судової системи та правоохоронних органів. Окрім того, виникає необхідність у розробці методик дистанційної психологічної підтримки та судово-психологічної експертизи, особливо для роботи на деокупованих територіях. Системна інтеграція психологічних знань у правову сферу в умовах війни сприяє підвищенню ефективності правосуддя та захисту прав людини, враховуючи виклики, з якими зіштовхуються як цивільні особи, так і фахівці правової сфери.

Таким чином, повномасштабна агресія з боку російської федерації проти України значно загострила потребу в адаптації та розвитку юридичної психології. Сучасні реалії вимагають створення ефективної системи діагностики, профілактики та підтримки для осіб, залучених у правову сферу

та постраждалих від воєнних дій. Особливо важливими стають питання адаптації освітніх програм для підготовки фахівців, які зможуть надавати професійну допомогу на деокупованих територіях, працювати з жертвами насильства і надавати підтримку тим, хто пережив травматичні події. Необхідно приділити особливу увагу вивченню психологічних аспектів роботи з правопорушниками під час війни, а також забезпечити належну підтримку фахівцям, що зіштовхуються з підвищеними стресовими факторами в судовій та правоохоронній системах. У результаті системна інтеграція психологічного знання в юридичну практику здатна підвищити якість правосуддя та сприяти захисту прав людини, відповідно до сучасних потреб та викликів воєнного часу.

Список використаних джерел

1. Галич М., Литвин В. Загальна характеристика посттравматичного стресового розладу в умовах воєнного часу: діагностика та профілактика. *Юридична психологія*. 2022. С. 22–28.
2. Макарова О. П. Психолого-педагогічні особливості підготовки майбутніх поліцейських до службової діяльності в екстремальних умовах. Актуальні аспекти психологічного забезпечення професійної діяльності сил безпеки та оборони України. Харків. Національна академія Національної гвардії України, 2021. 322 с. С. 175–178.
3. Макарова О. П. Розвиток юридичної психології в умовах воєнного стану. *Психологія особистості фахівця в умовах воєнного часу та поствоєної реабілітації*: матеріали VIII Всеукр. наук.-практ. конф. (з міжнар. участю), м. Львів, 27 жовт. 2023 р. Львів, 2023. С. 181–183.
4. Юридична психологія: навчальний посібник [електронне видання] / М. О. Оксютів, В. В. Коширець, А. Б. Мудрик. Житомир : Житомирська політехніка, 2024. 161 с.

Ключові слова: юридична психологія, військові дії, поліцейський-психолог, психологічна реабілітація.

Keywords: legal psychology, military operations, police psychologist, psychological rehabilitation.

Самара Євгенія Вікторівна МЕДИЧНІ ТА ПРАВОВІ АСПЕКТИ ЛІКУВАННЯ ЗАЛЕЖНОСТЕЙ.....	85
Самара Ольга Євгенівна ПСИХОЛОГІЧНІ ТА ПРАВОВІ ПІДХОДИ ДО ПРОФІЛАКТИКИ РЕЦИДИВІВ ПОВЕДІНКОВИХ ЗАЛЕЖНОСТЕЙ	90
Татьянчиков Андрій Олександрович ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ ПСИХОДІАГНОСТИКИ НА ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНІЙ ПРОГРАМІ «ЮРИДИЧНА ПСИХОЛОГІЯ».....	96
Ташматов Вячеслав Абдуллайович, Глухая Анастасія Олександрівна АКТУАЛЬНІ ВИКЛИКИ ТА ПРОБЛЕМИ ЮРИДИЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ В УМОВАХ ПОВНОМАСШТАБНОГО ВТОРГНЕННЯ.....	99
Ташматов Вячеслав Абдуллайович, Мовчан Рената Богданівна ЮРИДИЧНА ПСИХОЛОГІЯ В УМОВАХ ВІЙНИ: ТЕНДЕНЦІЇ ТА НАПРЯМИ РОЗВИТКУ	104
Ташматов Вячеслав Абдуллайович, Папінян Вікторія Валентинівна Атанасова Кароліна Костянтинівна ВПЛИВ ЕКСТРЕМАЛЬНИХ УМОВ ПРАЦІ НА ПСИХІЧНЕ ЗДОРОВ'Я ТА ПРОДУКТИВНІСТЬ НЕБЕЗПЕЧНИХ ПРОФЕСІЙ.....	108
Ташматов Вячеслав Абдуллайович, Пахомова Анастасія Валеріївна ВПЛИВ ДИСТРЕСУ НА КОГНІТИВНІ ФУНКЦІЇ ЛЮДИНИ	111
Ташматов Вячеслав Абдуллайович, Петровчан Діана Михайлівна ПРОЯВИ ДЕВІАНТНОЇ ПОВЕДІНКИ СЕРЕД СТУДЕНТІВ ФАКУЛЬТЕТУ ПСИХОЛОГІЇ	115
Третьякова Тетяна Миколаївна ПРАВОСВІДОМІСТЬ, ПРАВО, ПСИХІЧНЕ ЗДОРОВ'Я – СИСТЕМА ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКІВ КАТЕГОРІЙ.....	119
Третьак Іраїда Вадимівна МЕТОДИ ІНТЕГРАЦІЇ ТАНЦЮВАЛЬНО-РУХОВОЇ ТЕРАПІЇ У ПРОГРАМИ ТАНЦЮВАЛЬНИХ ГУРТКІВ ДЛЯ ЖІНОК ВІКОМ 30–60 РОКІВ	122